ב"ה חינוך לתורה מתוך שכינה בניהם

חינוך הוא תהליך תמידי, שמתחיל כאשר תינוק נולד, ומסתיים כאשר האדם הולך לבית עולמו. כל זמן שאדם קיים - הוא מתחנך: מחנך את עצמו, ומחנך את אלו שסביבו מעצם המפגש שלו אתם. להורים יש משימת חינוך גדולה מאוד עם ילדיהם: לחנך אותם להיות טובים וישרים ולהיות עובדי ה' באמת. חלק ממשימת חינוך הילדים נעשית בעזרת מחנכים בבתי הספר. בין הורים ובין מחנכים - על מנת להצליח במלאכת החינוך נדרשים כל הזמן להיות בתהליך חינוך עצמי; להיות מתעלים עוד ועוד ברצון להיות טובים וישרים וברצון להיות עובדי ה' באמת.

תורת האמת שלנו מסייעת לנו, במפגש עמה, להיות כל הזמן בתהליך התחנכות. אם נזכה להיות מוארים ממנה, נוכל בע"ה לפעול עמוק יותר בחינוך עצמנו, בנינו ותלמידינו.

תָּנוּ רַבָּנַן בברייתא: הָאוֹהֵב אֶת אִשְׁתּוֹ כְּגוּפוֹ, וְהַמְכַבְּדָהּ יוֹתֵר מִגּוּפוֹ[43], וְהַמַּדְרִיךְ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה, וְהַמַּשִּׂיאָן סָמוּךְ לְפִירְקָן – סמוך לגדלותם[44] עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ"[45].

יבמות סב, ע"ב

יש וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים שֶׁיְּהֵא אָדָם מְכַבֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ יוֹתֵר מִגּוּפוֹ וְאוֹהֲבָהּ כְּגוּפוֹ. וְאִם יֵשׁ לוֹ מָמוֹן מַרְבֶּה בְּטוֹבָתָהּ כְּפִי מָמוֹנוֹ. וְלֹא יַטִּיל עָלֶיהָ אֵימָה יְתֵרָה. וְיִהְיֶה דִּבּוּרוֹ עִמָּהּ בְּנַחַת וְלֹא יִהְיֶה עָצֵב וְלֹא רַגְזָן:

רמב"ם

היחס בין איש לאשתו

בדרך כלל אדם רגיל למחשבה שהוא קיים, ולצידו קיימים אנשים נוספים, ואם כך השאלה היא 'איך הוא לא יהיה על חשבוני, ואני לא אהיה על חשבונו?'. בין איש לאשתו אסור שיהיה כך. המציאות שאמורה להיות בבית בישראל היא שאין מחיצות בין בני הזוג האיש חושב על אשתו, ומה שמגיע לאשתו מגיע לו, וכן להיפך.

'אשתו כגופו', זהו היחס שצריך להיות בין איש לאשתו. 'אשתו כגופו' זוהי מציאות שצריך להתבונן עליה קודם כל מצד הדעה, ואחר כך גם מצד ההרגשה. יחס הקרבה בין איש לאשתו אחר מכל יחסי הקרבה האחרים של האדם. בן ביחס לאביו או בן ביחס לאמו, זו רק מציאות של קרבה, אבל היחס בין איש לאשתו הוא יחס אחר. לא נכון לחשוב שבנישואין אדם מצרף לחייו עוד מישהו ויוצר עוד קרבת משפחה, ובעת מלבד אחים, אחיות והורים יש לו גם אישה. לא נכון לחשוב שההבדל בין היחסים השונים הוא ברמת הקרבה. היחס בין איש לאישה הוא באיכות אחרת, ואינו בהבדל כמותי בלבד מקרבות אחרות. האיש והאישה צריכים להגיע להדדיות זה עם זה ולשייכות זה לזה מתוך הבנה ששניהם יחד הם בעצם איש אחד, כלשון הפסוק: "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי". 'אשתו כגופו', כמו במובן ההלכתי כך גם למעשה.

אחדות האיש והאישה

הדרך הנכונה המביאה לאחדות אמתית בין איש לאשתו אינה בחיפוש התשובה לשאלה 'איך לחיות ביחד, איך להסתדר זה עם זה ולגשר על הפערים'. הדרך הנכונה היא בחיפוש התשובה לשאלה 'איך להיות אחד'. כלומר, איך לבנות מציאות חדשה, שלמה, שאינה רק צירוף טכני של כוחות האיש והאישה, אלא מדרגת חיים חדשה בעלת ערך עצמי, שלכל אחד מבני הזוג יש בה תפקיד. האחדות בין בני הזוג היא השלמות הנוצרת על ידי האיש והאישה, דווקא מכוח החיבור על יסוד השוני שלהם זה מזה. האיש אינו שלם כשהוא לבדו וגם האישה אינה שלמה כשהיא לבדה, והם זקוקים זה לזה כדי להשתלם. טעות היא לחשוב שהשלמות מצויה באיש ובאישה כמות שהם, והקשר המשפחתי רק מוסיף תוספת צדדית של שלמות.

האחדות בין האיש לאישה היא מציאות אין סופית, וככל שמשקיעים בה, כך היא נותנת פירות טובים יותר. אם בני הזוג פיתחו בנפשם את תחושת השייכות וההדדיות זה עם זה, אזי הם באמת יחד גם כשאינם מצויים תחת קורת גג אחת. אם חלילה אין תחושת שייכות נפשית ביניהם, גם פעולות טכניות שונות לא יוכלו למלא את הצורך האמתי באחדות. על ידי פיתוח האחדות בין בני הזוג אפשר להגיע למדרגה שעליה אמרו חז"ל "זכו שכינה ביניהם" (סוטה יז, א) - הכוח האלוקי האחד השוכן בתוך בני הזוג, הולך ויוצא אל הפועל דרך החיים הבריאים והישרים.

סיום

כל אחד מבני הזוג הוא חלק מתא אחד, שלם של חיים. הקב"ה ברא בעולמו את מציאות המשפחה, והשלמות של כל אחד מאיתם היא בשלמות התא המשפחתי. עלינו לגלות בחיינו את השלמות הנוצרת דווקא מן האחדות והחיבור של איש ואשתו, ולהתמלא ממנה במשך מאה ועשרים שנה.

החיים שייווצרו בבית בעזרת ה' יבטאו לא רק כל אחד מבני הזוג בנפרד, ואפילו לא את שניהם ביחד, אלא את מעיין החיים האלוקיים שבבית, את השכינה שביניהם. מעיין החיים שהקדוש ברוך הוא ברא בעולם ארבעים יום קודם יצירת הוולד, הוא מעיין חיים שאינו זורם באיש לבדו ולא באישה לבדה, אלא זורם דווקא בשניהם ביחד. למעיין הזה יש קצב משלו שבו הוא נובע וזורם. אם בני הזוג רוצים בהיווצרותם של מעיין החיים שבהם, ומשקיעים בו את רמ"ח איבריהם ושס"ה גידיהם, הם יזכו שהוא יצא אל הפועל בעזרת ה'.

(לא) כי יראתי - היא משוכה

נלחמת גם על הנשיס גם על המשך של גויה, אחר שירא שיגזול בנותיו מעמו שאוהבן כנפשו, היה מוכרח להעלים, אע"ג שהכין עצמו לבריחה מכמה ימים קודם, ולא השיב יעקב האמת כי הבנות בעצמן זרזוהו לכך, שלא רצה לגרום מרעומת עליהן:

(ב) וישמע אברם לקול שרי. לא אמר הכתוב ויעש כן, אבל אמר כי שמע לקול שרי, ירמוז כי אף על פי שאברם מתאוה מאד לבנים לא עשה כן בלא רשות שרי, וגם עתה לא נתכוון שיבנה הוא מהגר ויהיה זרעו ממנה, אבל כל כוונתו לעשות רצון שרה שתבנה ממנה, שיהיה לה נחת רוח בבני שפחתה, או זכות שתוכה היא לבנים בעבור כן כדברי רבותינו. ואמר עוד ותקח שרי להודיע שלא מהר אברם לדבר עד שלקחה שרי ונתנה בחיקו. והזכיר הכתוב שרי אשת אברם, לאברם אישה, לרמז כי שרה לא נתיאשה מאברם ולא הרחיקה עצמה מאצלו, כי היא אשתו והוא אישה, אבל רצתה שתהיה גם הגר אשתו, ולכך אמר לו לאשה, שלא תהיה כפלגש רק כאשה נשואה לו. וכל זה מוסר שרה והכבוד שהיא נוהגת בבעלה.

אמונה

הרב הוקיר מאוד את אשת־בריתו, ואף שלא בפניה נהג כך:

פעם עמד להיכנס לביתו, כשהוא מלווה בבן־לויה. ראה הלה, שר' שלמה־זלמן מסדר את בגדיו היטב; הבין, שאדם נכבד ממתין לרב בביתו, ושאל אם נוכחותו לא תפריע לפגישה הקרובה. ענה ר' שלמה־זלמן שאיש אינו ממתין לו, והסביר את פשר הסכת בגדיו:

"הלא אמרו, שאיש ואשה שזכו, שכינה ביניהן (סוטה יז); מתכונן אני איפוא להיכנס אל השכינה, ולכן הכנתי עצמי לקראתה...".

ספר בית שלמה - הרב מרדכי טברסקי שליט"א

מתוך הספר הגדות האמתיות

הרב שם גם בלמן אריכן בבל

באגרת האמתית

ספר בית שלמה - הרב מרדכי טברסקי שליט"א

מדרש רבה - בראשית

מדרש רבה - בראשית

מדרש רבה - בראשית

14

על הפסוק בפרשה "איננו שומע בקולנו" נאמר בגמרא (סנהדרין ע"א.)."רבי יהודה אומר אם לא הייתה אמו שווה לאביו בקול במראה ובקומה, אינו נעשה בן סורר ומורה". וזה תמוה, מה הכוונה שקול ההורים ומראם צריך להיות שווה, ומדוע הוא כל-כך עלול להשפיע על תכונות והתנהגות בנם? מסביר המהרש"א במקום, שהכוונה " שמעולם לא הוכיחו אותו שניהם אלא אביו או אמו ואומר אילו הוכיחו שניהם היה מקבל תוכחתם"..

15

עין טובה

במשנה אבות, אנו פוגשים הגדרה מיוחדת: "כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו — מתלמידיו של אברהם אבינו". והמידה הראשונה: "עין טובה"[51]. מה היא עין טובה? סימפטיה. אהבה. היפך של שנאת הבריות. אצל אברהם אבינו מופיעה עין יפה ברוממות, בגדלות, בענקיות. יש מדרגות באהבת הבריות, ויש מציאות של התאהבות באנשים עד כדי מסירות-נפש!

לכן אומרים חז"ל "כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו"[52]. ולעומת זאת — מי שמתאכזר — אינו מזרעו[52].

מאהבת הבריות הזו נמשכת גדלות הכחות של השפעה רוחנית, של קריאה בשם ד', גיור אנשים ונשים וחינוך לרוחניות.

שמעון הנלביה - גרוזשמ

כבוד בנים

17

ויזכח יעקב זבח בהר ויקרא לאחיו לאכל לחם
(בראשית, ל"א, נ"ד).

רש"ל: וכי אחיו היו, אם אחד הוה ליה הלהי קבייה.
והלא בניו היו! אלא, כשהגיעו לשכמו, דימה
אותן לו וקרא אותן לו אחים
(מדר. קהלת. ז).

הורים, וביחוד הורים מסורים ביותר, מצפים ליחס של כבוד מצד ילדיהם, ואמנם זוהי מצות התורה: „כבד את אביך ואת אמך" — „איש אמו ואביו תיראו". וגדולה וקדושה וחמורה מצוה זו, ואשרי מי שזוכה לקיימה כמאמרה, בשלמותה. בכל דקדוקיה וכוונותיה.

אבל גם על ההורים ישנה חובת כיבוד כלפי ילדיהם שנתברו. זהו חלק ממצות חנוך שההורים מצווים עליו. על ההורים לזכור שילדים שנתברו דורשים הכרה בברוחם. ואינם רוצים שיוסיפו לראות בהם ילדים. ואם אין מכירים בברוחם, או אפילו מתעלמים ממנה גרידא, הרי הם נוטים להוכיח את ברוחם ע"י התמרדות בדבור או גם במעשה, וכופה מי ישורנה ומי ישערנה.

על ההורים להכיר מיד בסימני בגרות גופנית ורוחנית של ילדיהם, ולהסתגל אליה ולהכיר בה. ולהוכיח הכרתם זאת להלכה ולמעשה. ואז יוכלו מחדש להיות מחנכים טובים ונשגבים לילדיהם שנתבגרו. אשרי ההורים העומדים במאמץ זה בכל יכולתם, ואשרי הילדים הזוכים להורים כאלה.

רחל אלון - הרב לר-שאול

18

נעם החינוך

יפה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות (ברכות ז.).

כאן הורונו חז"ל נועם דרך החינוך, כי לא במהלומות יחונך האדם כ"א בדרכי נועם. והיראה האמיתית היא יראת הרוממות הבאה מצירוף האהבה הנאמנה. ועד הזמנים האחרונים לא ידרו חכמי הפדגוגיא לזה, והי' דרך חינוכם רק במקל חובלים[16], עד הימים האלו שהנסיונות הרבות הוכיחום להשכיל את אשר הורו לנו חז"ל רוח קדשם.

ריש לקיש אומר יותר ממאה מלקיות, שנאמר "תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה". נראה שהוסיף [ריש לקיש] על דברי רבי יוחנן הקדמים, שאמר יותר מכמה מלקיות, דיש שני ענינים בחינוך המוסרי, יש חינוך תמידי להרגיל את האדם במעשים טובים ובמדות טובות. ויש חינוך פתאומי, מקרי, בשעה שמזדמן שסר מדרך הישר ונחוץ להוכיחו.

והנה רבי יוחנן אמר יותר מכמה מלקיות, הכונה שהוא טוב להשתדל שתהי' ההדרכה המוסרית באה במחוכך מצד שכלו והכרתו בתמידות, יותר מאלו נכהו ועי"ז נתנכהו לסור מרע בכלל וללכת בדרך טובים.

וריש לקיש אמר יותר ממאה מלקיות, הכונה אפילו בשעת החינוך המקרי, כי השחית דרכו בחטא ופשע חמור שראוי ללקות מאה מלקיות, האופן היותר גדול במוכים בעד פשעם לפי הנוהג מדרך החינוך, גם על זה יפה המרדות השכלית, כי הניצוץ השכלי שבאדם יאיר גם מחשכי לב אותם שכבר העוו דרכם. רק החובה להעלותם במעלת נבונים, שיהיו ראויים להכיר ערך המרדות שבלב.

עין איה ברכות פ"א, ע-עא

האמונה האלוקית בילדות

16

צלול הוא הרצון של הילד, ועם זה צלולה היא בינתו. כלומר, גרעין חדיעה הטבעית שלו הוא גרעין בריא, שכל ההשפעה הלימודית צריכה להיטפל בשמירת בריאותו, יותר ממה שהיא רגילה להיטפל בהתפתחותו. כששמים המטרה של שמירת הניקיון של הכשרון הילדותי של אוצר האושר של האדם, בראשית היסוד החינוכי, באה ההתפתחות באופן מבורך.

המחשבה האמונית, אור הרעיון של הגודל האלהי, הבירור של יחשנו לאלהים, הוודאות האלהית[7] התום והיושר במעמקיהם, כל אלה הם **סגולות ילדותיות**, שרק הבל פה שאין בו חטא כולל את תמציתם בטהרה, מבלי צורך של ידיעה מפורטת, שאנו קורים לה שלא בצדק: ברורה.

10 **דבר אלוהים חיים בפי עוללים ויונקים, יסוד העולם הוא**, בסיס התרבות, ומכון להצלת הנשמות והצלחה החברותית היותר גדולה. זהו רז גלוי לישראל, שנתברר הרבה בגלות, שנתחברה בו התורה, ועלה הערך של חיבת תינוקות של בית רבן למדרגה עליונה.

כשהתחייה הלאומית מתחלת, צריכים לשוב ליסוד חיים זה בכל אומץ קדשו.

בסוף ערפילי טוהר
שמונה קבצים, קובץ ב אות שנה, עמוד תח

19

(ב) ויפעו מרפידים וגו' - כ"ז מיוסר, ומש"ה פניו במכילתא מה ביאתן למדבר סיני ע"מ לקבל תורה כך נסיעתן מרפידים ע"ד לקבל תורה, ועדיין יש להבין מאי נ"מ בזה שנסעו מרפידים על מנת כן, אלא מכאן יש ללמוד לכל דבר שבקדושה מה שהאדם מכין עצמו יומר לזה אל עליו יומר ההכשר לזה, ולמה מהא דאיתא פ' הפועלים דב"מ פ"ה כ"ז גדולים מעשה מייב, דגדיל נשכר ומייד מביא ומאריך מגילתא ליוקי, ולכאורה כל זה תורה בכדי, והרי לקדושת המגילות אני לקנות עורות מן השוק ולעבדן לשמה, אלא משום שרצה ר' חייא להגדיל כח קדושת המגילות, כדי שיהא בכחן לפעול בלב המינוקות בשפע יתירה, על כן הוסיף להקדים פעולותיו לשם קדושה הרבה לפני השעה ההכרחית על פי דין שהוא הענבת, ולמד ר' חייא ממקרא זה שהאמילו להכין עצמם לקבלת התורה ממתילת נסיעה מרפידים, כדי שיהיו מוכשרים יותר למעמד הנבחר הזה,

הגאון דרך הר יוסף

21

לד וַיִּקְבַּע יַעֲקֹב שִׂמְלָתוֹ וַיָּשֶׂם
שָׁם בְּהַר וַיִּתְאַבֵּל עַל־בְּנוֹ יָמִים
רַבִּים: לה וַיָּקוּמוּ כָל־בָּנָיו וְכָל־בְּנֹתָיו
לְנַחֲמוֹ וַיְמָאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי
אֵרֵד אֶל־בְּנִי אָבֵל שְׁאֹלָה וַיִּבְךְּ אֹתוֹ
אָבִיו:

בראשית, לז

22

ז וַיְהִי
אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת־
אֲדֹנָיו אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר
שִׁכְבָה עִמִּי: ח וַיְמָאֵן וַיֹּאמֶר אֶל־
אֵשֶׁת אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אִתִּי
מַה־בַּבָּיִת וְכֹל אֲשֶׁר־יֶשׁ־לוֹ נָתַן
בְּיָדִי:

בראשית, לט

23

ד כֹּה | אָמַר
יְהוָה קוֹל בָּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי
תַמְרוּרִים רָחֵל מְבַכָּה עַל־בָּנֶיהָ מֵאֲנָה
לְהִנָּחֵם עַל־בָּנֶיהָ כִּי אֵינֶנּוּ: ס טו כֹּה |
אָמַר יְהוָה מִנְעִי קוֹלֵךְ מִבֶּכִי וְעֵינַיִךְ
מִדִּמְעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתֵךְ נְאֻם־
יְהוָה וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב: טז וְיֵשׁ־תִּקְוָה
לְאַחֲרִיתֵךְ נְאֻם־יְהוָה וְשָׁבוּ בָנִים
לִגְבוּלָם:

ירמיהו לא

20

חברים דומים מאוד למה שאנחנו מכירים בעולם הצומח. יש זמנים מדוייקים לזריעה החקלאית: בתחילת החורף - זורעים, ואם - מאחרים עד לבוא השמש כבר אי-אפשר לזרוע אם זורעים באיחור, הזרע נרקב בתוך האדמה ולא צומח ממנו שום דבר.

גם אם מקדימים יותר מדי לא מצליחים. כי הקרקע עדיין לא מוכשרת לקבל. מוכרחים לחפש את הרגע הקטן. "כשתיתוק מתחיל לדבר — אבינו מדבר עמו בלשון הקודש ומלמדו תורה".

צבי אלון רחובות